

Nr 23

Utlåtande i anledning av väckt motion angående tillämpningen av svenska straffregler för utomlands begångna gärningar.

Första lagutskottet har behandlat en i andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 696, av herr *Ullsten*. I motionen hemställes, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning till klarläggande av i vilka fall svenska straffregler är avsedda att tillämpas även på gärningar begångna utom riket, samt om införande av en sådan ordning under lagstiftningsarbetet att det beträffande varje ny straffbestämelse klart framgår hur långt dess tillämplighet i rummet är avsedd att sträcka sig.

Motionen har remissbehandlats.

Gällande rätt

Frågan om i vilken utsträckning svensk straffrätt skall tillämpas regleras i 2 kap. brottsbalken. I 1 § stadgas i enlighet med den s. k. territorialprincipen att den svenska kompetensen omfattar alla i Sverige begångna brott. Enligt 2 § första stycket, vilken bestämmelse är av särskilt intresse i nu förevarande sammanhang, omfattar den svenska kompetensen vidare i enlighet med den s. k. personalitetsprincipen alla av svensk medborgare begångna brott. Med svensk medborgare jämställes i stycket utlänning med hemvist i Sverige. Till dessa huvudregler fogas vissa särregler, vilka utsträcker den svenska kompetensen till att omfatta vissa andra utlänningar, som begått brott utom riket. I 4 § finnes bestämmelser om var brott skall anses begånget. I viss utsträckning har det ansetts böra bero på en prövning av förhållandena i de särskilda fallen, huruvida de svenska myndigheterna skall göra bruk av sin kompetens. I 5 § stadgas därför för vissa fall att åtal icke må väckas utan förordnande av Konungen eller den han därtill bemyndigat. Vad gäller brott som begåtts utrikes är huvudregeln att åtal må väckas allenast efter särskilt åtalsförordnande. För bl. a. sådant brott, förövat av svensk, dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare mot svenskt intresse, får emellertid åtal väckas utan särskilt åtalsförordnande. Slutligen föreskrives i 6 § att om den som begått brott utom riket undergått straff eller annan påföljd för detta, han ej må åtalas utan förordnande av Konungen eller den Konungen bemyndigat därtill.

Vad gäller spörsmålet om vilka gärningar som skall bedömas vara brott när de förövas utom riket saknar svensk rätt generella bestämmelser. Härom torde få hänvisas till den redogörelse för rättsläget som återfinnes i det nedan återgivna interpellationssvaret.

Frågans behandling vid 1965 års riksdag

I *interpellation* vid 1965 års riksdags vårsession ställde herr Ullsten frågor angående straffbarheten i Sverige för utomlands företagna handlingar. *Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling*, anförde i sitt svar den 5 mars 1965 bl. a. följande (AK prot. 1965 nr 10 s. 75—82).

Den sedan gammalt i Sverige gällande huvudregeln, som i princip oförändrad har överförts till brottsbalken, säger att svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige, som har begått brott utomlands, skall dömas efter svensk lag och vid svensk domstol. Detsamma gäller under vissa förutsättningar även i fråga om utlänning som finns i Sverige men inte har hemvist här. För sistnämnda kategori uppställer brottsbalken bl. a. förutsättningen att gärningen ej skall vara fri från ansvar enligt lagen i gärningsorten. Jag nämner detta, eftersom den tanken har skymtat i den allmänna debatten att åtal i Sverige för brott utomlands borde få ske bara om straffbarhet föreligger i båda länderna. Jag vill erinra om att en sådan ordning skulle innebära att vi i princip helt avsäger oss möjligheten att ingripa mot en svensk medborgare för handlingar utomlands, som är uppenbart rättsstridiga enligt värderingarna i vårt land. Alltjämt har man exempelvis att räkna med att våldshandlingar och förföljelser på grund av ras, religion, politisk uppfattning och liknande motiv accepteras i vissa främmande stater.

Reglerna om den straffrättsliga kompetensen, som jag här har berört, anger i vilken omfattning svensk domstol äger döma till brottspåföljd på grund av brott. Generella bestämmelser om vilka gärningar eller typer av gärningar som bedöms vara brott enligt svensk rätt, även när de begås utomlands, finns inte. Det möter stora svårigheter att söka utforma sådana bestämmelser. Man får gå till beskrivningarna av de olika brotten och de regler om brott som ansluter till dessa. Det förekommer att brottsbeskrivningarna uttryckligen inskränker det straffbara området till vad som sker i riket, men detta är inte vanligt. Sådana brott som mord, dråp och misshandel, stöld, bedrägeri och förskingring, skadegörelse och mordbrand är uppenbarligen oberoende av några territoriella eller nationella begränsningar. Vid andra brott är det tydligt att en begränsning gäller som grundas på en anknytning till Sverige. Ämbetsbrotten kan inte begås av annan än den som är svensk ämbetsman eller likställd med svensk ämbetsman. Brott mot tjänsteman enligt vår lagstiftning, bl. a. bestickning, kan endast begås mot svensk tjänsteman. Straffbestämmelser inom den näringsrättsliga lagstiftningen brukar anföras som exempel på straffbud som gäller endast inom landets gränser.

Beträffande en del brott kan det onekligen vara svårt att utan vidare avgöra, om begränsning till svenskt territorium gäller. Många straffbestämmelser blir det över huvud taget inte aktuellt att tillämpa på överträdelse utomlands. Å andra sidan kan den ökande samfärdseln mellan länderna

aktualisera frågan om en tillämpning av ett straffbud utomlands i fall som man inte har haft direkt anledning att förutse vid straffbudets tillkomst, då andra förhållanden rådde. De bestämmelser som tillhör den centrala straffrätten och som väsentligen är samlade i brottsbalken bygger i regel på kriminalpolitiska värderingar som har mera allmän giltighet. Man kan därför i allmänhet utgå från att tillämpningen av dessa straffbestämmelser inte är territoriellt begränsad.

Lösningen av särskilda problem, som kan uppkomma när det gäller att avgöra om territoriell begränsning råder i fråga om visst brott, har lämnats till rättstillämpningen. Avgörandet tillkommer således i sista hand domstolarna. Jag delar uppfattningen att denna ordning kan innebära vissa olägenheter. Givetvis vore det mera tillfredsställande, om säkra hållpunkter kunde lämnas för alla förekommande fall. Detta intresse bör uppenbarligen mera beaktas, när straffbestämmelser i framtiden utformas. Jag har redan tidigare haft anledning att uppmärksamma detta, och några aktuella lagstiftningsärenden är direkt inriktade på spörsmålet. Särskilt inom trafikrätten har frågan om tillämpligheten av svensk lag fått allt större praktisk betydelse. Sedan en tid förberedes inom ramen för både det nordiska och det europeiska lagsamarbetet en lagstiftning som bl. a. syftar till att närmare precisera gränserna för vår trafikstraffrätt. Därvid är man inne på tanken att begränsa tillämpningen av denna del av vår specialstraffrätt till sådana fall då gärningen är straffbar även i det land där den begås.

Om svensk domstol äger döma över ett brott som har begåtts utomlands i enlighet med vad jag nu har sagt, är det därför inte givet att åtal för brottet skall väckas.

Först bör nämnas att svensk rätt upprätthåller den huvudprincipen att Kungl. Maj:ts förordnande kräves, innan åtal kan ske i det enskilda fallet. Föreskrifter härom finns i brottsbalken. Kungl. Maj:t kan delegera beslutanderätten till annan myndighet. I enlighet härmed har överlämnats åt riksåklagaren att besluta i viss omfattning. Riksåklagaren skall dock hänskjuta frågan till Kungl. Maj:t, när anledning förekommer därtill. Genom åtalsprövningen finns möjligheter att vid behov begränsa den vidsträckt kompetens som tillerkännes svensk domstol. Den utomlands begångna gärningen kan vara av sådan art att det framstår som meningslöst eller direkt olämpligt att åtal väckes här. Gärningen kan vara sådan att straffrättsligt ingripande inte är påkallat från svensk synpunkt. Politiska överväganden eller processuella hänsyn kan föranleda att åtal inte bör äga rum inför svensk domstol. Det kan slutligen saknas anledning att ingripa mot svensk medborgare, om gärningen är straffbar enligt svensk lag men tillåten enligt gärningsortens lag. På denna väg kan alltså hänsyn till den dubbla straffbarheten vinna beaktande.

Jag vill understryka att den åtalsprövning som jag nu har berört ej tager sikte på att fastställa att brott föreligger enligt svensk lag. Prövningen avser,

om åtal för viss gärning kan anses påkallat och därför får ske. Denna åtalsprövning gäller för det stora flertalet fall.

Det principiella kravet på särskilt åtalsförordnande enligt brottsbalken har vissa undantag. Det viktigaste undantaget är att brott, som har förövats utomlands av svensk medborgare eller medborgare i annat nordiskt land mot svenskt intresse, får åtalas utan särskilt förordnande. Anmärkas må att vår gamla strafflag, som gällde från år 1865, hade motsvarande undantag från regeln om åtalsförordnande för brott av svensk medborgare. Nuvarande ordning har alltså gammal hävd.

Har åtalsprövningen enligt brottsbalken resulterat i åtalsförordnande, ankommer vidare åtgärder i åtalsfrågan på vederbörande åklagare. Han har även att besluta i de fall då sådan åtalsprövning ej fordras, således bl. a. då fråga är om brott av svensk mot svenskt intresse. Till grund för åklagarnas hela verksamhet ligger den s. k. legalitetsprincipen i svensk straffprocess. Denna innebär bl. a. att åklagare har en principiell skyldighet att tala å alla brott som hör under allmänt åtal. Detta sägs uttryckligen i rättegångsbalken. I överensstämmelse härmed fastslår rättegångsbalken också att förundersökning skall inledas så snart anledning förekommer att brott som hör under allmänt åtal har förövats.

Åklagarens allmänna åtalsplikt är emellertid underkastad inskränkningar. Inom vissa gränser har åklagarna en diskretionär prövningsrätt i åtalsfrågan. Detta motiveras bl. a. av att brottsbeskrivningar i åtskilliga fall måst utformas relativt allmänt, varför det kan inträffa att gärningar som i och för sig täcks av dessa beskrivningar framstår som så föga straffvärda att åtal bör kunna underlåtas. Huvudbestämmelserna i ämnet, som finns i rättegångsbalken, har ändrats i samband med brottsbalkens tillkomst. Genom ändringen har i första hand möjligheten att underlåta åtal i fråga om bötesbrotten vidgats. I detta sammanhang är av intresse att möjlighet har införts att underlåta åtal även för allvarigare brott, om det av särskilda skäl är uppenbart att påföljd ej fordras för att avhålla den misstänkte från vidare brottslighet och att det ej heller eljest är påkallat att åtal väckes.

Sammanfattningsvis vill jag slutligen framhålla att domstolarnas och åklagarnas uppgifter till sin natur är sådana att de många gånger ställs inför svåra och grannliga bedömanden. Detta gäller inom hela deras verksamhet för efterforskning och beivrande av brott. Åtal och dom är mycket allvarliga åtgärder såväl för den enskilde som för samhället. Till stöd för åtal och dom måste krävas tillförlitlig utredning. De rättsvårdande organen har därför lämnats befogenheter som gör det möjligt för dem att införskaffa sådan utredning. Det slutliga avgörandet om brott föreligger ankommer på domstolarna. Förfarandet hos domstolarna är omgärdat med regler för att man skall nå en fullständig utredning. Mot denna bakgrund bör reglerna om straffrättslig kompetens ses, vilka bygger på förutsättningen att domstol i sista hand har att avgöra om gärning, som har begåtts utomlands, är ett

brott enligt svensk lag. I denna domstolarnas prövning ligger även bedömandet i frågan om brott av svensk medborgare har begåtts mot svenskt intresse. I debatten har gjorts gällande att detta bedömande borde lämnas till annan, företrädesvis regeringen. Ett skäl för detta skulle vara att åklagaren då kunde underlåta att vidtaga åtgärder för utredningen som rör den misstänkte. Till detta vill jag, förutom de principiella skälen mot att regeringen ges en sådan rätt, framhålla att även regeringen skulle i regel behöva utredning angående omständigheterna i det enskilda fallet som underlag för prövningen.

Att svårigheter kan föreligga att bedöma om en straffbestämmelse avser även gärningar begångna utomlands, är givetvis en olägenhet, som jag förut har sagt. Jag har också framhållit att dessa problem sammanhänger med den hastiga utveckling som har skett i samfärdseln mellan länderna och som har ändrat förutsättningarna vid straffbestämmeisernas tillkomst. Dessa svårigheter bör kunna nedbringas under det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Motionen

I motionen anföres efter viss redogörelse för gällande rätt och interpellationssvaret att det uppenbarligen är synnerligen otillfredsställande att den svensk, som reser utomlands, icke vet vilka svenska straffrättsliga regler han är underkastad under sin utlandsvistelse. Vad gäller trafiklagstiftningen är det enligt motionären ett angeläget krav att få klarhet om han har att följa såväl vistelselandets som hemlandets regler, t. ex. beträffande alkohol i trafik. Även på en rad andra områden, där värderingarna i hemlandet är annorlunda än de i vistelselandet, kan den enskilde komma i en svår belägenhet. Såsom exempel anför motionären de svenska reglerna om ärekränkning, som i icke ringa grad inskränker yttrandefriheten. Härefter anföres följande i motionen.

Olägenheterna av den nuvarande ordningen mildras i någon mån av gällande åtalsregler. Å andra sidan är mindre tilltalande att svensken i utlandet på detta sätt blir beroende av åtalsmyndighetens skälighetsbedömningar i efterhand.

Vad i första hand erfordras synes vara att klara principer uppställas för i vilka fall svenska straffregler skall gälla även för svenskars handlande i utlandet. Det kan icke vara omöjligt att genom en utredning närmare klarlägga rättsläget och utforma riktlinjer för den framtida lagstiftningen.

Vidare är det uppenbarligen föga tillfredsställande att som nu sker de svenska lagstiftande instanserna antager nya straffbestämmelser av olika slag, om vilkas territoriella räckvidd oklarhet råder. Det bör därför fordras att det i varje särskilt fall avgöres om en ny straffbestämmelse är avsedd att tillämpas även på utom riket begångna gärningar.

Att nu angiva vilka principer, som skall tillämpas på detta fält, låter sig knappast göra. Mest tilltalande vore att liksom i Danmark fordra att straffbarhet i Sverige för utomlands förövad gärning skall föreligga endast om gärningen också är straffbar i gärningslandet. Mot denna linje anförde dock

statsrådet Kling i nyssnämnda interpellationsdebatt åtskilliga skäl. Om denna grundregel visar sig ej kunna följas, måste andra vägar prövas.

Remissyttranden

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionen från *riksåklagarämbetet* och *juridiska fakulteten vid Stockholms universitet*. Härjämte har *Sveriges advokatsamfund* beretts tillfälle att avgiva yttrande i ärendet. Riksåklagarämbetet och Advokatsamfundet avstyrker motionen, medan fakulteten tillstyrker en utredning rörande svenska straffbestämmelsers tillämpning på utomlands begångna gärningar.

Riksåklagarämbetet anför att den allmänstraffrättsliga frågan om svensk strafflags tillämplighet i rummet var föremål för ingående överväganden under förarbetena till brottsbalken och att balkens föreskrifter i ämnet bygger på svensk rättstradition och i stort sett torde fungera tillfredsställande. Vad gäller motionärens påstående att den enskilde blir beroende av åtalsmyndighetens skälighetsbedömningar i efterhand erinrar riksåklagarämbetet om att frågan om tillämpligheten av svensk lag icke är avhängig av någon skälighetsprövning och att domstol i händelse av åtal självfallet har att fatta ståndpunkt i detta avseende. Vidare nämner riksåklagarämbetet att domstol, som finner att åklagarmyndigheten gjort en felbedömning vid den diskretionära åtalsprövningen, jämlikt 33 kap. 4 § brottsbalken har möjlighet att meddela påföljdseftergift. Slutligen bör enligt riksåklagarämbetet beaktas, att frågan om den straffrättsliga kompetensen beträffande utomlands begångna gärningar i praktiken endast undantagsvis torde vålla svårigheter och att en utredning därför icke skulle få större praktiskt värde. Tillräckliga skäl kan därför enligt riksåklagarämbetet knappast föreligga för den föreslagna utredningen och inte heller synes det motiverat att belasta lagstiftningsarbetet med en ordning, enligt vilken det beträffande varje ny straffbestämmelse skulle fastslås om bestämmelsen skulle kunna tillämpas även på utom riket begångna gärningar.

Advokatsamfundet, genom sin styrelse, anser det vara förenat med betydande svårigheter att tillgodose motionärens önskemål. Styrelsen ansluter sig till de synpunkter departementschefen givit uttryck åt i den del av interpellationssvaret som återgivits i motionen. Att en utlandsresande svensk inte i förväg vet i vad mån han utomlands kan begå gärning, som är straffbar enligt svensk lag, utan att straffas efter sin återkomst till riket, kan styrelsen inte finna vara ett i så hög grad otillfredsställande förhållande att det motiverar den av motionären begärda utredningen. Därefter anföres i yttrandet.

Skulle den önskade utredningen komma till stånd och lyckas åstadkomma ett klarläggande i frågan över hela det straffrättsliga fältet, torde ett sådant klarläggande i praktiken knappast kunna tjäna den resande allmänheten till större praktisk handledning än den i och för sig enkla huvudregel som nu är intagen i 2 kap. 2 § brottsbalken. Denna regel synes i och för sig vara väl ägnad att av den enskilde turisterna tagas till rättesnöre: Vad som i Sverige

är ett brott, förblir i princip brott, även om gärningen begås utomlands. Den särskilda åtalsprövningen ändrar inte principen och gör inte svensken i utlandet »beroende av åtalsmyndighetens skälighetsbedömningar i efterhand» i högre grad än i andra fall, då lagen genom att förutsätta en särskild åtalsprövning bereder en felande medborgare möjlighet att undslippa lagföring.

I den mån motionen å andra sidan tar sikte på en ändring av stadgandet i 2 kap. 2 § brottsbalken, kan en utredning givetvis vara av intresse.

Styrelsen uttalar vidare att skäl utan tvivel finnes både för och emot en allmän regel att brott mot svensk lag, begånget utomlands, skall straffas i Sverige endast om gärningen eller gärningstypen är straffbar i det främmande landet. Efter att ha lämnat viss redogörelse för bakgrunden till bestämmelsen om särskild åtalsprövning anför styrelsen följande.

De pågående internationella strävandena mot ett samarbete över gränserna för bekämpande av brottslighet kan möjligen tänkas komma att ge anledning till en översyn av reglerna i 2 kap. brottsbalken.

I brottsbalkens nu gällande lydelse ges i 2 kap. 2 § uttryck åt samma princip som tidigare gällt i svensk straffrätt, åtminstone sedan strafflagens tillkomst år 1864. Fram till brottsbalkens antagande hade tydligen ej yppats något större praktiskt behov av ändring härvidlag och — såvitt styrelsen känner till — ej heller under tiden därefter, trots den starka ökningen av antalet utlandsresande svenskar.

De s. k. Polenresorna för något år sedan, vilka väl för övrigt inte får betraktas som ordinära turistresor, företogs under speciella betingelser och kan knappast ensamt motivera en utredning om ändring av huvudregeln i 2 kap. 2 § brottsbalken.

Styrelsen kan sålunda inte finna att en utredning i detta hänseende för närvarande är påkallad.

Ej heller anser styrelsen det föreligga tillräckliga skäl för en utredning om »införande av en sådan ordning under lagstiftningsarbetet att det beträffande varje ny straffbestämmelse klart framgår hur långt dess tillämplighet i rummet är avsedd att sträcka sig». En sådan ordning skulle, om den över huvud taget kunde utan åtskilliga modifikationer genomföras, troligen komma att betunga lagstiftningsarbetet i en omfattning som knappast uppväges av det intresse som skulle motivera densamma.

Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet ansluter sig till motionärens uppfattning att det är synnerligen otillfredsställande, att en svensk medborgare som reser utomlands icke vet vilka straffrättsliga regler som han är underkastad under sin utlandsvistelse. Enligt fakultetens mening är det ett elementärt rättssäkerhetskrav att den enskilde skall ha möjlighet skaffa sig kunskap om i vilken utsträckning han har att rätta sig efter svensk strafflagstiftning i internationella sammanhang. Fakulteten uttalar vidare att man kan diskutera lämpligheten av att svensk strafflag i så stor omfattning som nu är tillämplig på gärningar utomlands, vilka icke är straffbara enligt gärningsortens lag, av att svensk straffrätts tillämplighet faktiskt avgöres genom åtalsprövning av Kungl. Maj:t och riksåklagaren samt av att

domstolspraxis utvecklat sig därhän, att flertalet bestämmelser i trafikbrottslagen anses ha giltighet utomlands.

Vad gäller motionärens förslag om utredning rörande bestående lagstiftnings innehåll i hithörande avseenden kan en sådan utredning enligt fakulteten ha två syften och härom anföres i remissyttrandet följande.

Den kan för det första utgöra ett försök att med gängse rättsvetenskaplig metod fastställa innehållet i gällande rätt och utmyнна i prognoser rörande domstolarnas bedömning av olika tänkta fall och kanske också i rekommendationer till domstolarna att förfara på visst sätt vid tillämpningen av gällande lag. En väl genomförd sådan undersökning kan få stor praktisk betydelse för rättstillämpningen. Det förtjänar nämnas, att vid Stockholms universitet en rättsvetenskaplig undersökning av svensk straffrätts tillämplighet har påbörjats av en yngre forskare. Hur värdefull en sådan undersökning än kan vara, kan den emellertid — vare sig den göres av en vetenskapsman eller en kommitté — icke utmyнна i något auktoritativt avgörande om gränserna för svensk straffrätts tillämplighet. Det är ju nämligen domstolarna som har att på eget ansvar tillämpa gällande lag. Endast genom ny lagstiftning eller genom en praxis hos högsta domstolen, som täcker ett stort antal typsituationer, kan auktoritativt besked erhållas angående lösningen av nu svårbedömda tillämpningsfrågor. Det sagda hindrar givetvis icke, att ett försök till kartläggning av nu gällande rätt skulle kunna vara av stort värde. En utredning kan emellertid, för det andra, avse, förutom kartläggning av gällande rätt, förslag till reform av lagstiftningen. Troligen skulle f. ö. ett försök till kartläggning klart visa, att gällande lag är behäftad med vissa bristfälligheter. Fakulteten vill emellertid i detta sammanhang erinra om att till de praktiskt mest betydelsefulla problemen i detta sammanhang hör spörsmålen rörande trafikförseelser, som begås i ett för trafikanten främmande land, och att dessa frågor — beträffande trafikregler och beivrande av trafikförseelser i internationella sammanhang — behandlas dels i Europarådet och dels genom underhandlingar mellan de nordiska länderna. Fakulteten anser det visserligen vara angeläget att en utredning göres rörande svensk strafflags tillämpning, men det synes dock lämpligast att avvakta utvecklingen på trafikstraffrätts område, innan en sådan undersökning igångsättes. Under alla omständigheter måste en sådan undersökning samordnas med lagstiftningsarbetet inom trafikstraffrätten.

Motionärens andra förslag, nämligen att det beträffande varje ny straffbestämmelse bör klart framgå hur långt dess tillämplighet i rummet är avsedd att sträcka sig, är enligt fakultetens mening välmotiverat. Emellertid står det icke utan vidare klart hur detta skall genomföras, och fakulteten anför i denna del:

En relativt enkel åtgärd är att rekommendera de lagstiftande organen att vid strafflagstiftning i största möjliga mån beakta frågan om de föreslagna bestämmelsernas tillämpningsområde. En sådan rekommendation vill fakulteten tillstyrka. Att gå längre och kräva, att frågan om tillämpningsområdet obligatoriskt skall lösas vid varje tillfälle, då en ny straffbestämmelse antages, är emellertid icke möjligt utan att en utredning av nu gällande regel-system företagits och eventuellt erforderliga lagreformer genomförts. Lösningen av problemen om tillämpningsområdet för enstaka nyskapade straff-

bestämmelser är nämligen beroende av hur de för tillfället gällande generella lagreglerna om svensk strafflags tillämplighet i rummet är beskaffade och tillämpas och hur rättspraxis i detta hänseende behandlar straffbestämmelser av olika slag och med olika utformning.

Sedan dessa mera allmänna problem utretts, återstår att överväga det mera speciella problemet hur lagstiftningsproceduren skall anordnas, så att tillämpningsområdet för varje straffbestämmelse blir klart angivet. Troligen måste olika metoder användas för brottsbeskrivningar i brottsbalken och straffbestämmelser i andra författningar, s. k. specialstraffrättsliga stadganden. I fråga om de specialstraffrättsliga bestämmelserna kunde man överväga att ge ett generellt lagstadgande av innehåll att en sådan bestämmelse skulle anses avse endast gärningar, som begåtts i Sverige, om ej annat klart framginge av stadgandets utformning. Beträffande brott enligt brottsbalken måste förmodligen någon annan teknisk utväg användas.

Sammanfattningsvis anför fakulteten att den tillstyrker en utredning rörande svenska straffbestämmelsers tillämpning på utomlands begångna gärningar, en utredning som icke bör begränsas till en ren kartläggning av gällande rätt och som bör beaktas eller företagas i samband med redan pågående utredningar av vissa hithörande problem.

Utskottet

I förevarande motion upptas frågan om tillämpningen av svenska straffregler på gärningar begångna av svenska medborgare utomlands. Svensk rätt saknar generella bestämmelser om vilka gärningar som skall bedömas vara brott även när de förövas utom riket. Beträffande vissa gärningar framgår det emellertid av brottsbeskrivningen eller ligger det i sakens natur vilken omfattning det straffbara området har. I andra fall åter har avgörandet om territoriell begränsning råder i fråga om visst brott lämnats åt rättstillämpningen.

I motionen uttalas att det är otillfredsställande att en svensk som reser utomlands icke vet vilka svenska straffrättsliga regler han är underkastad under sin utlandsvistelse, och motionären hemställer därför om en utredning för att klarlägga omfattningen av det straffbara området. Motionären framför vidare önskemål om att det vid antagande av nya straffbestämmelser alltid klargöres hur långt deras tillämplighet i rummet är avsedd att sträcka sig.

Frågan rörande straffbestämmelsernas territoriella räckvidd har fått ökad betydelse genom den hastiga utveckling som har skett i samfärdseln mellan länderna. Den omständigheten att spörsmålet om en straffbestämmels tillämplighet i vissa fall icke kan besvaras annorledes än genom domstolsavgörande kan, som motionären framhåller, innebära olägenheter. Vad gäller motionärens förslag att komma till rätta härmed genom en kartläggning av gällande rätt må anmärkas att det på brottsbalkens område beträffande

överbäggande antalet gärningar ej torde föreligga oklarhet om huruvida de är straffbara i utlandet eller ej. Inom specialstraffrätten däremot lär svärbedömda frågor rörande tillämpligheten oftare kunna uppkomma. Det skall emellertid beaktas att på den i förevarande sammanhang praktiskt mest betydelsefulla delen av specialstraffrätten, nämligen trafikstraffrätten, frågan om precisering av gränserna för dess tillämplighet är under behandling såväl i Europarådet som inom det nordiska lagsamarbetet. På detta område kan således förväntas att motionärens önskemål kommer att tillgodoses. I övrigt är enligt utskottets mening de praktiska olägenheterna av att avgörandet överlämnas åt rättstillämpningen, såsom ock framhållits i remissyttranden, ej av den beskaffenhet att en särskild utredning är påkallad. Vad därefter angår motionärens förslag att i ny lagstiftning dess tillämplighet i rummet klarlägges har utskottet den uppfattningen att frågan bör ägnas ökad uppmärksamhet. Chefen för justitiedepartementet har också i ett interpellationssvar i ämnet förra året framhållit att intresset av säkra hållpunkter för problemets bedömning i högre grad än nu bör beaktas när straffbestämmelser i framtiden utformas. Utskottet förutsätter därför att de av motionären berörda svårigheterna skall kunna nedbringas under det fortsatta lagstiftningsarbetet. På i huvudsak nu anförda skäl har utskottet funnit att något riksdagens initiativ i frågan ej är erforderligt.

Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motion, II: 696, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 14 april 1966

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ernulf, Arvidson, Hjorth, Lundin, Ferdinand Nilsson*, Schött, Helge Karlsson och fru Lilly Ohlsson;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, herrar Östrand, Svensson i Vä*, fru Kristensson*, fru Löfqvist, herrar Martinsson, Jönsson i Malmö och Sjöholm*.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.